

Gymnázium Arabská, Praha 6, Arabská 14
Obor programování

Fractualiser

Adam Suchý

Duben, 2022

Prohlašuji, že jsem jediným autorem tohoto projektu, všechny citace jsou řádně označené a všechna použitá literatura a další zdroje jsou v práci uvedené. Tímto dle zákona 121/2000 Sb. (tzv. Autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů uděluji bezúplatně škole Gymnázium, Praha 6, Arabská 14 oprávnění k výkonu práva na rozmnožování díla (§ 13) a práva na sdělování díla veřejnosti (§ 18) na dobu časově neomezenou a bez omezení územního rozsahu.

V ..... dne .....

Adam Suchý .....

Abstrakt

Fractaliser je program pro výkres fraktálů v reálném čase. Uživatel může prozkoumávat a kreslit do fraktálu až do přiblížení 10^{13} . Může také upravovat rovnici, podle které je fraktál vypočítáván, nebo bravy, ve kterých je zobrazen.

Obsah

1	Úvod	2
1.1	Zadání	2
1.2	Využité technologie	2
2	Paralelizace a rychlý render	3
2.1	OpenGL pipeline, shadery	3
2.2	Generování shaderů	4
3	Export obrázku	4
4	Procesování vstupu	5
5	Kompilace	5

1 Úvod

Fractualiser je program určený pro výkres fraktálů v reálném čase. Umožňuje tak uživatelům podrobně prohlížet jednotlivé části až do přiblížení 10^{13} ¹. Je v něm možné také právě se zobrazující část fraktálu uložit ve vyšší kvalitě. Bez nastavení je uložený obrázek čtyřikrát větší, než ten, který je zobrazovaný na obrazovce. Uživatel ale může tuto hodnotu změnit a fraktál vygenerovat jak velký chce. Formát uloženého obrázku je Windows Bitmap, také známý pod jeho příponou `.bmp`. Implementace Windows Bitmap formátu byla provedena podle *Microsoft Bitmap Storage* [1].

Fractualiser dokáže vykreslovat jen fraktály, které jsou definovány pomocí jedné funkce v množině komplexních čísel, jako je například Mandelbrotova množina. Mandelbrotovu množinu definujeme pomocí funkce $f_c(z) = z^2 + c$, kde z a c začínají jako jedno komplexní číslo, o kterém chceme zjistit, zda je či není v množině. (obrázek 1) Funkci poté provádíme opakovaně. Čísla, které nikdy nepřekročí vzdálenost 3 od počátku jsou součástí množiny.^[2]

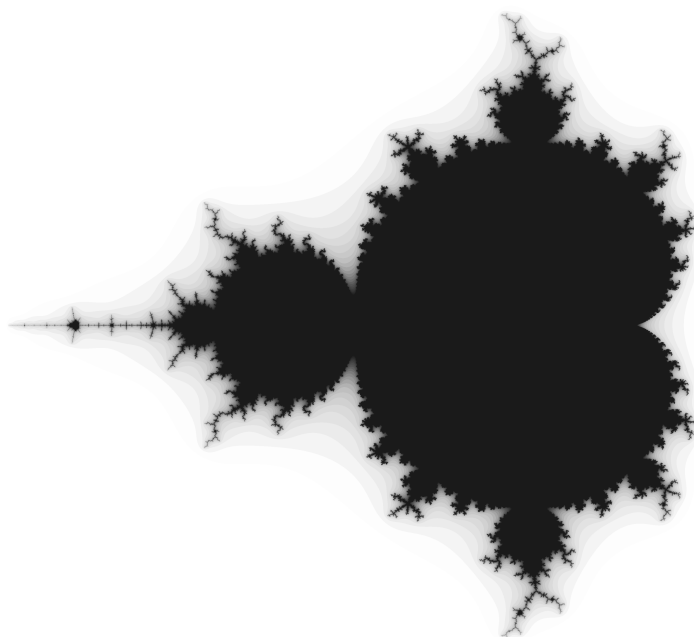
¹Toto omezení je dáno přesností datového typu `double`, který dokáže zpracovat GPU. Může se tím pádem lišit mezi počítači.

1.1 Zadání

Fractualiser (název složen ze slov `fractal` a `visualiser`) je program, který bude schopen v reálném čase vykreslovat fraktály jako například Mandelbrotovu množinu, nebo jakoukoliv z Juliaových množin. Uživatel bude moci fraktálem pohybovat, nebo si jej přiblížit. Program mu také umožní zvýšit počet iterací pro každý pixel, aby mohl dále klesat do fraktálu. Bude taky schopen uložit obrázek zrovna zobrazované části fraktálu ve velkém rozlišení. Výpočet a render bude možné zrychlit pomocí GPU akcelerace.

1.2 Využité technologie

Program je napsaný v programovacím jazyce C++. Hlavní důvod využití tohoto jazyka je jeho rychlost a narozdíl od C jeho podpora objektového programování. Na vykreslování jsem použil OpenGL API, protože je dobře podporované a zdokumentované. Dále jsem použil nadstavbu GLFW, která zprostředkovává zjednodušení a další abstrakce od samotného OpenGL. Na inicializaci OpenGL jsem použil GLAD. Mimo standardní knihovnu, OpenGL, GLFW a GLAD Fractualiser nevyužívá žádné jiné knihovny.

Obrázek 1: Mandelbrotova množina

Pracoval jsem v editoru NeoVim, přesněji v jeho nadstavbě LunarVim, která poskytuje plnohodnotné IDE pomocí několika pluginů na analýzu kódu, nebo debugování přímo v editoru. Jako debugger jsem použil GDB, což je velmi populární debugger pro Linux, vyvíjen společností Free Software Foundation. V několika případech byl velmi užitečný. Hlavně když program skončil chybou SEGFAULT.

2 Paralelizace a rychlý render

Jeden z hlavních problémů v tomto projektu byla rychlost výpočtu zadané rovnice pro každý pixel. Naštěstí výpočet každého pixelu je možné definovat jako čistou funkci (anglicky pure function)². Díky tomu víme, že je možné tento problém paralelizovat a jednotlivé pixely lze bez omezení počítat současně, jelikož jeden na druhém nezávisí.

Při paralelizaci je standardně problém s orkestrací jednotlivých podprocesů, tzn. dávání práce a získání výsledků. Naštěstí je tento problém velmi častý a je vyřešen i pro tento specifický případ. Krom speciálního hardwaru, GPU (Graphics Processing Unit), také existují API, které nám ho zprostředkují.

Jedno z moderních API je OpenGL. Jedná se o knihovnu, která zpřístupní funkcionality GPU pomocí několika funkcí. Jazyky C++ a C sdílejí tuto samou knihovnu, a tím pádem její používání vypadá velmi podobně v obou jazycích. Bohužel to znamená, že nevyužívá všechny možnosti moderního C++ a OOP.

OpenGL podporuje vykreslování objektů ve 3D, což v našem případě není potřeba, jelikož vykreslujeme jen jednu rovinu. Vykreslujeme tedy jen jeden objekt, který pokrývá celé okno.

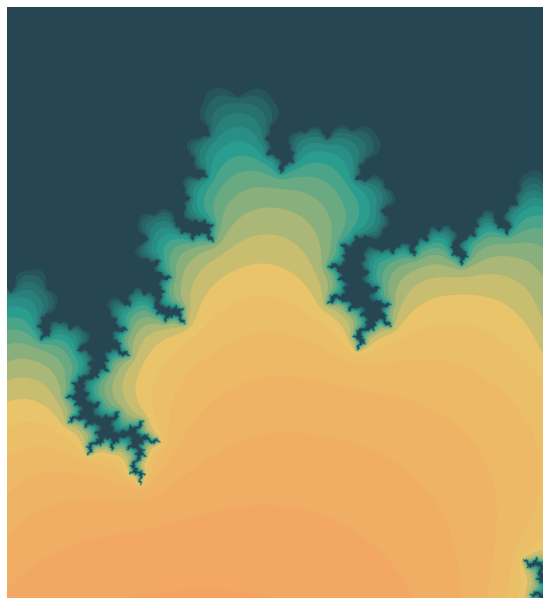
2.1 OpenGL pipeline, shadery

OpenGL render pipeline jsou kroky, co OpenGL provádí při každém renderu snímku na obrazovce. Je definován pěti částmi, které běží na GPU:^[3]

1. Procesování vrcholů - upravuje jednotlivé vrcholy, aby odpovídaly např. pohledu kamery ve světě.

2. Post-procesování vrcholů - další úpravy na jednotlivých vrcholech.
3. Skládání vrcholů do ploch a objektů.
4. Rasterizace - velmi důležitý krok u fractu-
naliséru, jelikož se v tomto kroku generují
výsledné pixely.
5. Per-sample procesování - krok ve kterém
se například míchají textury. Post-proce-
sování jednotlivých pixelů.

Každý krok lze ovlivnit pomocí shaderů, což jsou programy, které běží přímo na GPU. Při procesování vrcholů se spouští vertex shader. V našem případě je velmi jednoduchý. Vykreslujeme jen jednu plochu a vrcholy, co zadáme k vykreslení nemusíme nijak měnit.

Obrázek 2: Vrstvy, které vznikají při iteraci zadané rovnice

Další z shaderů je fragment shader, který běží ve čtvrtém kroku renderovací pipeline - rasterizaci. Toto je nejzásadnější část kódu, protože právě ta nám umožní každý pixel na obrazovce zabarvit podle vypočítané rovnice. Tento shader musí pro naše účely udělat několik věcí: 1. převést pozici pixelu, který počítá na pozici v grafu, 2. spočítat, jestli bod patří do množiny a kolik iterací bylo potřeba, abychom odhalili, že v množině není, 3. vybrat správnou barvu výsledného pixelu z textury (tento krok je standardní ve všech fragment shaderech). V kroku

²Čisté funkce jsou funkce, které jen a pouze vrací výsledek. Nemohou tedy např. vypsat hodnotu, nebo změnit jejich vstup.

2 bychom mohli rozhodovat čistě jen hodnotou ano či ne, ale zapamatování si kolik iterací bylo potřeba je mnohem zajímavější a na obrázku můžeme poté vidět jednotlivé vrstvy, jak se fraktál odhaluje (obrázek 2).

2.2 Generování shaderů

Další z problémů, který bylo nutné vyřešit, bylo generování shader kódu ze zadané matematické funkce. Vzhledem k tomu, že se shader musí kompilovat při běhu programu, nebyl velký problém samotná kompilace, ale získání správného kódu. Zvolil jsem cestu rekurzivního přepsání originální funkce na zdrojový kód, který je poté vložen do zbytku shaderu. Zbytek shaderu je přečten ze souboru v pracovním adresáři pod názvem `shader.glsl`. Zkušený uživatel si tak tímto může shader upravit a generovat i jiné fraktaly, než ty, které v tuto chvíli fractualiser podporuje.

Princip přepisu spočívá ve standardním průchodu aritmetického výrazu, jako u vytváření aritmetického stromu. Místo vytváření uzlů ale vytváříme kusy kódu, které poté spojíme dohromady, abychom dostali konečný výraz přepsaný do GLSL kódu.

Jazyk GLSL standardně nepodporuje komplexní čísla, ale dokáže pracovat s vektory. Každé komplexní číslo je tedy znázorněno jako dvouprvkový vektor. Kvůli tomuto omezení bylo potřeba vytvořit funkce pro násobení a dělení, jelikož násobení vektorů není ekvivalentní násobení komplexních čísel. Sčítání a odčítání však pro dvouprvkové vektory je.

Funkce $z * z * z + 3z - 0.2 + 0.1i$ by například po přepisu do GLSL kódu vypadala následovně: `mult(mult(z, z), z) + mult(dvec2(3, 0), z) - dvec2(0.1, 0) + dvec2(0, 0.2)`.

Fractualiser zatím podporuje jen násobení, dělení, sčítání a odčítání, ale přidání dalších funkcí by nebyl problém. Zároveň jsou tyto operace dostatečné na vykreslení mnoha funkcí. Jedna z optimalizací, která se nabízí, je předpočítání konstant. Ve vygenerovaném kódu v minulém odstavci můžeme vidět, že -0.2 a $0.1i$ byly přepsány jako dva odlišné vektory. Přitom mohou být spojeny do jednoho: `dvec2(-0.2, 0.1)`.

3 Export obrázku

Další cíl fractualiseru byla možnost vyexportovat obrázek, který může mít několikrát větší rozlišení, než monitor uživatele. Vyexportovaný obrázek lze poté využít například pro tisk, nebo do jiných kreativních projektů.

OpenGL vykresluje obraz do `Framebufferu`. Tento buffer je poté zobrazen v okně aplikace. Abychom se vyhnuli limitace velikosti okna, tak místo vykreslování do výchozího bufferu vykreslíme fraktál do textury, kterou poté můžeme po částech číst a zapsat do souboru.

Zvolený formát exportovaného obrázku je Windows Bitmap kvůli jeho jednoduchosti. Z tohoto samého důvodu výsledný obrázek není komprimovaný a tím pádem může být i řádově větší než ten samý obrázek konvertovaný do formátu PNG. Serializace do Windows Bitmap formátu byla implementována podle specifikace *Microsoft Bitmap Storage* [1]. Samotný formát je velmi minimalistický a jsou potřeba jen dvě hlavičky.

```
struct Header {
    char id[0x02] = {0x42, 0x4D};
    int file_size;
    char more_identifiers[4];
    int bitmap_start;
};
struct DIBHeader {
    int size_of_header;
    int width;
    int height;
    unsigned short num_clr_planes;
    unsigned short pixel_bitlen;
    int compression;
    int bitmap_size;
    int v_res;
    int h_res;
    int n_colors;
    int imp_colors;
};
```

`Header` slouží k identifikaci `.bmp` formátu a poté k základním metadatům o jeho velikosti. `DIBHeader` popisuje danou bitmapu a specifikuje detaily o jejím rozlišení, nebo barvách.

Jeden ze zvláštních problémů, který nastal při implementaci byl problém s výchozím zarovnáním `structů` na 4 byty. Toto mělo ale lehké řešení a to přidání `#pragma pack(1)`, abychom compiler upozornili, že nechceme, aby

tento `struct` zarovnával.

Alternativa k `.bmp` formátu by mohl být formát QOI (Quite OK Image formát), který je velmi jednoduchý, ale zároveň dokáže obsah komprimovat skoro stejně dobře, jako mnohem složitější PNG formát. Jediná jeho nevýhoda je špatná kompatibilita se známými programy.

4 Procesování vstupu

Fractaliser lze ovládat klávesnicí i myší. Vstup z klávesnice i myši je nejdříve zachycen knihovnou GLFW, která nám poskytuje abstrakci od jednotlivých API operačních systémů, nebo desktop managerů. Místo psaní toho samého kódu několika způsoby pro Windows, X11 pro Linux, nebo pro MacOS můžeme použít GLFW a ta nám připraví okno, ve kterém můžeme pracovat, a funkce, pomocí kterých můžeme poslouchat příchozí vstupy od uživatele.

S myší lze obrazem pohybovat, nebo ho přiblížit či oddálit kolečkem. To samé lze učinit pomocí kláves WASD a QE. Pomocí klávesnice můžeme vyvolat další akce:

- **F/C** - ovládání počtu iterací. Klávesa F zvyšuje maximální počet iterací pro každý pixel. Klávesa C ho snižuje.
- **G** - zobrazí informace o stavu programu
- **P** - začne export obrázku
- **ESC** - ukončí program

GLFW nám umožňuje číst vstup vícekrát za jeden snímek. Toto je užitečné a dovoluje nám mít rezponzivnější program. Zároveň je ale potřeba si zapamatovat všechny vstupy do té doby, co program nevykreslí další snímek. Mimo hlavní nastavení zobrazovaného grafu je také dočasné, které akumuluje změnu, kterou je potřeba provést před dalším snímkem. Po každém vykreslení snímku se toto nastavení vynuluje a následně se do něj načtou další vstupy.

5 Kompilace

Kompilace Fractaliseru je zaručená jen na operačním systému Linux, Fractaliser ale nevyužívá žádných jeho specifických funkcí. Je k ní potřeba **CMake**, compiler schopný zkompilovat C++ a všechny dependence Fractaliseru (OpenGL, GLFW). Je potřeba také ke knihovnam mít dostupný **CMake** toolchain soubor, aby byl **CMake** schopný najít knihovny pomocí `find_package`.

V kořenovém adresáři zdrojového kódu spusťte přes příkazový řádek následující příkazy:

```
$ mkdir build
$ cd build
$ cmake ..
$ make
$ cp ../src/fragment.glsl shader.glsl
$ ./fractaliser -h
```

Fractaliser by se po posledním příkazu měl spustit a vypsát instrukce pro jeho použití.

Odkazy

- [1] *Microsoft Bitmap Storage*. URL: <https://msdn.microsoft.com/library/dd183391>.
- [2] *Mandelbrotova Množina - Wikipedie*. URL: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mandelbrotova_mno%C5%BEina.
- [3] *Rendering Pipeline Overview*. URL: https://www.khronos.org/opengl/wiki/Rendering_Pipeline_Overview.

Seznam obrázků

1	Mandelbrotova množina	2
2	Vrstvy, které vznikají při iteraci zadané rovnice	3